

Práci Mgr. Michala Ryavého Pohřební rituály
křesťanstvím a pohanstvím. K problematice pojetí smrti a
nedokonané christianizace. 219 stran. Praha 2012

Téma doktorské disertace Mgr. Michala Ryavého je nesporně velmi zajímavé a odpovídá trendům v moderní historiografii, je také velmi náročné. Svým zaměřením se pohybuje na rozhraní mnoha v dních disciplín, a vyžaduje proto také velmi dobrou orientaci v jejich metodologii a zcela samozřejmě také vyuffití skutečně odborné literatury. Velké nároky klade rovněž na volbu pramenů a zvládnutí práce s nimi, ta vyžaduje systematický přístup a schopnost nepěčeovat detaily; její absence může snadno vést k vyslovování nepodložených a příliš odvážných tezí.

Práci doktorand rozdělil do celkem jedenácti kapitol, mezi nimi bohužel nezařadil kapitoly, které by měla kvalifikační práce obsahovat a v nich by vymežil a zhodnotil prameny, s nimiž pracoval, a literaturu, která se k tématu práce váže.

Postupně si všímal historie štářých slovanských kmenů a v souladu s tématem práce vnuje pozornost také jejich způsobu pohřbívání. Zde by si rozhodně zaslouffila větší pozornost odborná archeologická literatura.

Zvláštní kapitola je logicky v souladu s tématem zaměřena na Kyjevskou Rus; právě s ohledem na téma by si zaslouffila její christianizace a s ní spojené problémy větší neffli šletnou pozornost. Opět s ohledem na téma práce a na způsob autorovy argumentace a uvádění by bylo vhodné vnovat větší pozornost vzájemnému šfolklórní-rituálnímu sblíffování Rusů-Varjagů a východních Slovanů.

V kapitole soustředěné na šslovanskou kremaci rozebírá několik v pramenech doložených případů spalování mrtvých a obřadů s ním spojených ve východoevropských končinách. Kapitola je poznamenána opomíjením archeologických poznatků, které výrazným způsobem doplují a rozšřují poznatky získané z písemných pramenů a které by bránily zaváděním zjednoduování. Archeologické bádání i ve východní Evropě zcela nepochybně výrazně od roku 1868 pokračuje a určitě by alespoň částečně pomohlo zmenšit autorovu skepsi (s. 36 a 37).

Kapitola nazvaná *šMa-syra zemlja* se zabývá vztahem Slovanů k zemi a dšledky, jeffli z nich vyplývaly ve vztahu ke smrti. V ní se autor vyrovnává s velmi obtížně analyzovatelným obdobím prolínání starší předkřesťanské tradice a zaváděné tradice křesťanské. I v ní je patrný omezený okruh pramenů, s nimiž pracuje. V nich kterých případech

se opírá o skute n pramenná sv dectví, i zda jen v literatu e. Autorova reflexe vztahu Slovan k zemi je nepochybn velmi zajímavá, její p ínos by v-ak byl rozhodn významn j-í, kdyby se opíral o v t-í mnofství pramenných sv dectví a názor obsažených v odborné literatu e. Není zcela jasné, pro kapitola nese ruský titul, protože obsahuje pouze jediné a navíc krajn nepr kazné sv dectví pocházející z východní Evropy.

Podobné výhrady je třeba vzná-et i v í dal-í kapitole nazvané *š Ne istyje /zalofnyje/ umer-ije nejest stvennuju smertjuo*. V ní se autor nechal unést svou, nepochybn zajímavou a možná i p ínosnou, p edstavou o vnímání *š ne ístychō* ve slovanském prost edí. Veden snahou dolofit obavy Slovan z *š ne ístychō*, jeř se promítla do zp sobu jejich poh bívání, soudí nap ., že s t lem velkoknířete Vladimíra Svjatoslavi e šbylo nalofeno, jako by se jednalo o t lo *ne ístogoō* (s. 50). Zdrazit je třeba, že Licha ovem odmítané vykonstruované motivace tohoto jednání se týkají tradi ního záv ru, že se Vladimírovi dvo ané snařili zatajit Vladimírovu smrt, aby zabránili možným konflikt m mezi jeho syny a usnadnili nástup Jaroslava Vladimírovi e na velkoknířecí tr n. Licha ov tyto záv ry odmítá a povařuje zp sob nakládání s Vladimírovým t lem za obvyklý v d evním ruském prost edí. Je ale samoz ejm dalek záv ru, že Vladimírova mrtvola byla povařována za t lo *š ne ístogoō*. Velmi sporné je v této souvislosti sv dectví o vyná-ení t la zem elého Borise Fjodorovi e Godunova vybouraným otvorem ve zdi. Podotknout je třeba, že by jenom t řko bylo t lo *š ne ístogoō* poh beno v Trojickém klá-te e. Otázkou je, zda je na míst hodnocení typu šna fenomén t lo *ne ístych n kdy* (sic!) (oficiáln) reagovala i pravoslavná církev stejným zp sobem jako prostý lidō (s. 50). Autor jím zcela zpochyb uje význam p íjetí k tu ve východoslovanském prost edí a roli církve v jeho d jinách. Speciáln ve vztahu k *š ne ístymō* by si zaslouřily pozornost poenenciály a také třeba odpov di papeře Mikulá-e I. na dotazy chána Borise, jeř jsou v práci zmín ny jen letmo a op t v jenom v p evzaté podob . Vářnou otázkou je, zda lze stav t do protikladu šnormální (slovanskou funerální) realituō a podivný negativní jev v podob zachovalých šn tlennýchō ostatk sv tc (s. 58 a 59). Legendy o sv tcích jsou p ítom jedním z nejd leřit j-ích písemných pramen pro zkoumání postoje obecn e ené st edov ké spole nosti ke smrti a ob ad m s ní spojeným v celé Evrop . Autorem promý-lený protiklad, který legendista v osob Nestorov ignoruje, by bylo třeba dolofit relevantními pramennými argumenty a samoz ejm také rozbořem odborné literatury.

V dal-í dvou kapitolách se autor soust edil na šsou asnouō slovanskou poh ební ob adnost zaznamenanou cca v posledních 200 letech. V nich akcentuje svoji tezi, že špodstata a smysl poh ebního ob adu se v pr b hu asu nem níō. (Tu jednozna n vyslovil na

vém základ pravdivá a správná, protože podstatou a
u ení s mrtvým a jeho ostatky. Mnohem složit j-í je to
se stabilitou šjednotlivých ob adních úkon a my-lenek ob ad ur ujících. Výsledkem jsou
konstatování typu ó š lze konstatovat tak ka jistou existenci smute ního odívání jifl u Slovan
prehistorických (o nichfl není dochovaných zpráv) (s. 70). Tento p edpoklad musí být
v odborné práci doložen jednozna ným pramenným sv dectvím, jinak z stává pouhou
spekulací, jefl má podpo it autorovu jist podn tnou my-lenku. Zajímavé jsou kategorie
šhojnost a plodnost smrti, jichfl nejen v t chto kapitolách autor uflívá a dává tak krom
jiného najevo, fle jej mnohem více p itahuje sama smrt nefl ob ady s ní spojené. Jeho úvahy
jsou op t zajímavé a v jistém smyslu i p ínosné, op t v-ak zase chybí jednozna ná pramenná
sv dectví a také rozbor odborné literatury, v tomto p ípad p edev-ím kulturn antropologické
a etnologické. Tř-í pramenný základ a také pot ebnou oporu v odborné literatu e vyřadují
otázky spojené s poh bíváním nepok t ných nemluvat a -estined lek. Zde je t eba
p íhlédnout k obecn j-ímu problému vztahu k flenám a vyuflít také srovnání, nap .
s flidovským prost edím.

Za velmi zajímavou lze nesporn ozna it kapitolu zabývající se otázkou adresáta
sacrifika ní stránky poh ebního ob adu. Zde musí oponent položit otázku z úvodu do studia ó
šco je to sekundární zpráva? (s. 141). Kapitola je op t p íkladem autorova zaujetí
problémem smrti, který jej vede k záv ru, jenfl by pot eboval d kladn j-ího osv tlení ó fle
Slované prakticky ztotož ovali *ne ístýje* se samotnou smrtí. Stejn zajímavé jsou post ehy o
ob tování smrti, jifl bylo t eba nabídnout šne toliko hodnotného jednotlivce (s. 145).
Zopakovat je ov-em t eba, fle autor i v tomto p ípad uvafluje jenom na základ velmi
omezeného okruhu skute n pramenných informací a prakticky bez korekce v podob
odborné literatury, pouze jediná uvedená publikace není dostate nou oporou. Je skute n
moflné konstatovat, fle š p vodním p íjemcem ob tí šzao zesnulého byla sama smrt... (s.
147)? Tato teze minimáln relativizuje existenci bofstev, a proto je ji t eba ádn doložit!

Výsledkem autorova uvařování a zaujetí problémem smrti je také kapitola v novaná
nakařlivosti smrti, jifl prezentuje skute n jako my-lenku, fle se lze nakazit samotnou smrtí.
Svoje záv ry dokládá op t pomocí nep esv d ivých citací p evzatých z literatury, ani fl se
p ítom zabývá hodnoceními a názory t ch autor , kte í dot ené citace do svých prací zahrnuli.
D kladn j-ího rozboru by si zasloužovala také teze o p ená-ení h ích ze zesnulého na flivé. Za
zem elého bez pokání bylo t eba se zvlá-t modlit a bylo t eba prosit kařdého, aby mu
odpustil p ípadné h íchy, protože se mu nedostalo ádného odpu-t ní h ích po p íjetí svátosti
pokání. Op t je t eba konstatovat, fle p edstavy o vnímání smrti a mrtvých po p íjetí

nd. Nelze p ijmout tezi, fle šp edstava o šnakafllivostiř
álu pom rn bezpe n prokázánař. Proto chybí v t-í
mnofství zcela jednozna ných pramenných sv dectví.

Kapitola v novaná fien a smrti strádá stejn jako v-echny p ede-lé velmi omezeným okruhem pramen a vyufflvané skute n odborné literatury. Je t eba náleflit doloflit, a nikoliv vykonstruovat p ímo d sivou tezi ze strany 160.: *ř Dít bylo tedy p íchozím ze záhrobí a fienina funkce dárkyn flivota ji paradoxn velmi hluboce sblifovala se smrtí. Byla tedy jakýmsi jednosm rným portálem, jímfl smrt (díky ideové pozici novorozence) ř vstupovalař do sv ta flivých.ř* Je op t p íkladem autorova zaujetí studovaným problémem, který se mu v-ak posunul ze sv ta op eného o prameny a jejich poctivé emesln fundované studium do sv ta modern e eno virtuálních p edstav a konstrukcí. Jist , postavení fieny bylo problémem, který ale lze seriozn studovat za pomoci poenitenciál , dot ených odpov dí papefle Mikulá-e, pro slovanské prost edí dále za pomoci zákoník se v-í pravd podobností vzniklých na Morav pro období p ed a po p íjetí k es anství a z letopis , legend, listin a zákoník pro pozd j-í období.

Práci by autorovi nepochybn usnadnilo vyufflití ufl existující literatury, sta í p ípomenout dílo L. Niederleho pro v-eobecný p ehled o vývoji slovanské spole nosti ve zlomovém období p echodu od pohanství ke k es anství; práce A. Avenaria a J. Bedna íkové pro pochopení kontaktu slovanského prost edí s byzantským; práce p edních eských a slovenských archeolog pro pochopení problém p echodu od flárového zp sobu poh bívání k poh bívání do hrobu. Z literatury v nující se obecn smrti sta í p ípomenout D jiny smrti P. Arièse.

Vytknout je také t eba p ebírání citací pramen a literatury tzv. z druhé ruky, p estofle se ve v-ech p ípadech jedná o tituly dostupné v eských knihovnách. Práce je psána p kným jazykem bez v t-ích gramatických proh e-k s výjimkou d sledného psaní slova vampýr a jeho odvozenin s i, dokonce i v p ípad jedné z nej ast ji citovaných knih, jífl je Vampyrismus v kulturních d jinách Evropy G. Maiella. Podce ování tená e evokují slovníky zkratek a pojm .

Doktorská disertace Mgr. Michala Ry-avého je p íkladem práce vzniklé z velkého zaujetí studovaným problémem, v jeho p ípad problémem smrti a poh ebních ob ad ve slovanském prost edí. Zaujetí, schopnost klást si otázky a malá zku-enost z práce s nejednoduchými prameny jej dovedly k zajímavým hypotézám, které vyfladují dal-í ov ování. Ocenit je t eba také snahu a elán, bez nichfl by záv re ný text disertace nevznikl.

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

zmienujícím je třeba konstatovat, že přínosem práce je
pohřební obřady.

V domnění toho, že se nejedná o práci ryze historickou, doporučuji, aby se disertace
Mgr. Michala Ryšavého *Pohřební rituály východních Slovanů mezi křesťanstvím a
pohanstvím*. K problematice pojetí smrti a nedokonalé christianizace stala podkladem
k obhajobě a v případě jejího úspěšného průběhu také podkladem k udělení doktorského
titulu.

V Brně 27. srpna 2012

Doc. Dr. Pavel Boček, CSc.